

DE SANG-PALM VAN SUMATRA.

(*Teijsmannia altifrons* REICH. & ZOLL.)

Wanneer men het noordelijk gedeelte van Sumatra's Oostkust boven Tandjoeng Poera bezoekt, kan men opmerken, dat de bekleeding en dakbedekking van de Maleische kampongwoningen zoo geheel anders zijn dan die in het overig gedeelte van genoemd gewest. Is men daar gewend overal atap te zien, vervaardigd van de bladeren der zoo veelvuldig langs de kusten voorkomende *Nipa*-palm, of hier en daar van alang-

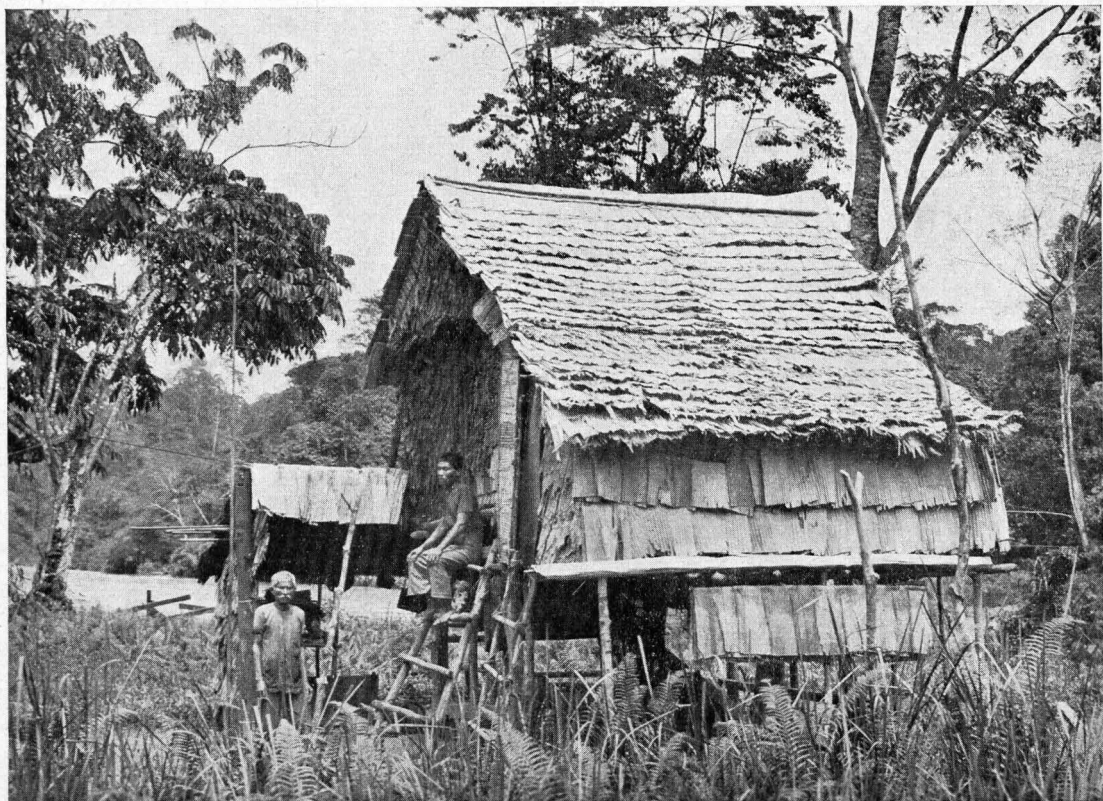

Fig. 1. Inlandsche woning aan de Batang Serangan met dak en wanden van sang-atap.

alang, boven Tandjoeng Poera tot in Atjeh toe ziet men een bedekking met een uiterlijk, alsof ze uit papier vervaardigd was. Zeer lichtgrijs tot bijna wit toe is de kleur van het fijneribde palmblad, dat in deze landstreek de rol van de *Nipa*-bladeren overneemt. (fig. 1).

De Maleiers noemen deze dakbedekking atap oetan en betitelen den leverancier ervan als sang. In overgroote hoeveelheid komt deze palm in de zich hier nog tot vrij dicht aan zee bevindende oerboschen voor en met geringe moeite kunnen de Inlanders zich daar van dit mooie huisbedekkingsmateriaal voorzien. Op de weinige wegen, die tot nu toe in deze streek zijn aangelegd, kan men telkens troepjes Maleiers tegenkomen, die op hun rug zware pakken opgevouwen sang-bladeren meedragen en klaarblijkelijk uit de

naburige bosschen op weg naar hunne kampongs zijn. Meestal halen zij dit materiaal voor eigen gebruik, doch zoover wij konden nagaan is ook de handel in atap oetan van

Fig. 2. *Teysmannia altifrons* in oerbosch van de onderneming Batang Serangen.

vrij groote beteekenis. Toen voor enkele jaren zich hier nog de tabaksonderneming Tandjong Slamat (thans rubber) bevond, gebruikte men er voor de droogschuren een aanzienlijke hoeveelheid atap oetan; ook thans nog worden koeliewoningen en materialenloodsen der Europeesche ondernemingen in deze streek met sang-atap gedekt.

In duurzaamheid staat de atap oetan achter bij die van de nipa. Al naargelang van de dichtheid, waarmee de atap oetan gebezigd wordt, is haar levensduur op drie à vier jaar te stellen. Het verschil met de nipa-atap is nogal belangrijk, daar deze het tot zes jaar en nog langer kan uithouden. Ook de atap van de bladeren van de sago-palm maakt, wint het van die van de sang-palm. In verband hiermee is de prijs voor de

sang-atap te bedingen ook gering: zestig cents voor honderd klaargemaakte ataps, terwijl twee gulden vijftig gemaakt wordt voor honderd stuks, uit nipa-bladeren vervaardigd.

In gezelschap van den Heer KOERMAN, de administrateur van de in deze streek gelegen rubberonderneming Batang Serangen van de Deli Maatschappij, waren wij in de gelegenheid den sang-palm te zien in de nog zeer oorspronkelijke bosschen, waaraan deze onderneming zoo rijk is, doch welke thans geleidelijk aan plaats zullen maken voor

de zich steeds uitbreidende Europeesche cultures Ook vernamen we tal van bijzonderheden over den palm.

Van het emplacement, dat op een afstand van ongeveer twintig kilometer van zee is gelegen, moesten wij nog eenige kilometers, naar het westen toe om aan den rand van het cultuurgebied te komen. Eenmaal in het bosch binnengedrongen, troffen wij weldra de eerste sang-palmen aan, en hoe verder wij van de bewoonde wereld kwamen, des te minder gehavend werden de exemplaren (fig. 2). Aangezien de atap-zoekende Inlanders vrijwel alle blad weggappen, heeft dit een zeer noodlottigen invloed op de desbetreffende palmen. Zij fructificeeren niet meer, het areaal van verspreiding neemt niet meer toe en wordt zelfs beslist kleiner, daar door dat telkens weer wegsnijden van de bladeren de palmen ten slotte doodgaan.

Meer eigenaardig dan mooi is de habitus van den sang-palm. De smal-ruitvormige bladeren worden gedragen door een twee meter langen steel, waarvan er verscheidene staan op een slechts één voet hoog stammetje, dat een doorsnee heeft van dertig à veertig centimeter. Bij jonge exemplaren zijn die stelen glad, doch bij oudere komen aan weerskanten stekels voor, welke een à anderhalve millimeter lang zijn. De bladschijf, waarvan de grootste breedte boven het midden is gelegen, bereikt een lengte van ruim twee meter en een breedte van ongeveer negentig centimeter. In de bovenhelft is deze langs den rand eenigszins trapvormig ingesneden, terwijl de randen van de onderhelft gaaf zijn. Die insnijdingen corresponderen met de bladgedeelten, welke gelegen zijn tusschen de nerven, welke bij den voet waaiervormig dicht bijeen staan, en voorts op de mediaan van de schijf ontspringen. De dikte van de bladschijf is gering, en dit veroorzaakt voornamelijk het papierachtige uiterlijk van de daarvan bereide atap.

De bloeiwijzen van dezen palm zijn tameijk kortgesteeld, dragen eenige schutbladeren, welke elkaar min of meer bedekken en de jonge bloeiwijze omsluiten. Later komen deze, herhaaldelijk dichotomisch vertakte, neerhangende bloeiwijzen eruit te voorschijn, en hoe ouder deze worden, hoe meer ze uitstaan. De bloemen zitten er op kleine knobbeltjes langs de dunste vertakkingen; binnen het zesdeelig bloemdek staan de meeldraden, waarvan de verbrede helmraden onderling vergroeid zijn en de drie vrije vruchtbeginsels, welke alleen door den gemeenschappelijken stijl worden verbonden. Elk zoo'n vruchtbeginsel kan uitgroeien, doch meestal komt er slechts één van de drie tot volledige ontwikkeling, terwijl dan de beide andere zeer verschillende grootte kunnen bereiken. Al heel spoedig na de zwelling van zoo'n vruchtbeginsel blijkt de buitenste cellaag onvoldoende te groeien om het geheel te kunnen blijven omsluiten. In de eerst

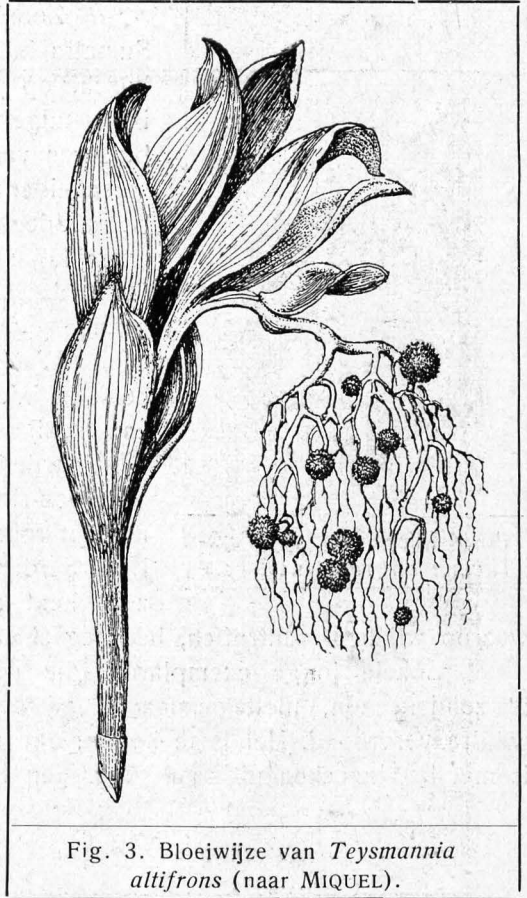

Fig. 3. Bloeiwijze van *Teysmannia altifrons* (naar MIQUEL).

gladde laag komen barstjes als van craquelé-porcelain. En bij de verdere ontwikkeling tot vrucht worden die barstjes steeds dieper en wijder, en het resultaat is, dat de rijpe vrucht rondom bedekt is met vrijwel aaneensluitende, pyramide-vormige uitwassen van een kurkachtig weefsel. (fig. 4). Iets overeenkomstigs als bij een ander Maleisch palmen-geslacht (*Pholidocarpus*) waar echter de barstjes op een veel later tijdstip optreden, soms zelfs op het allerlaatst, zoodat er dan van knobbels geen sprake kan zijn.

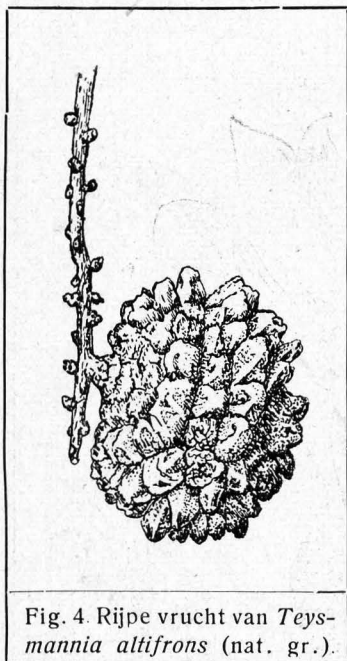

Fig. 4. Rijpe vrucht van *Teysmannia altifrons* (nat. gr.).

Zooals reeds gezegd, komt de sang-palm in Noord-Sumatra in het oerbosch voor, en wel in het dichtst van dat bosch, op plaatsen dus, waar de luchtvochtigheid zeer groot is, getuige ook de talrijke korst- en bladmossen, welke de bladeren van den sang-palm bedekken. De sang vormt er met verscheidene andere, kleine palmensoorten een belangrijk bestanddeel van den ondergroei; plaatselijk is het aantal exemplaren zoo groot, dat zij mannetje aan mannetje staan. Maar dat alleen op de hogere terreingedeelten; in de moerassige gedeelten zal men hem tevergeefs zoeken.

Wat ten slotte de verspreiding aangaat van deze het eerst in West-Sumatra (distrikt Lima Poeloe) ontdeekten palm, zoo schijnt de sang aan de Oostkust van Sumatra alleen in het noordelijk deel voor te komen, ten noorden van de groote Wampoe-rivier. Misschien is het niet toevallig, dat dit samengaat met het voorkomen van tertiaire gronden aldaar. In de sultanaten Deli, Serdang, en Langkat, die vrijwel geheel jong vulkanisch zijn, kent niemand den sang-palm. De hoogte boven zee, waarop wij hem aantroffen, bedroeg slechts 25 M.

Enkele jonge exemplaren, die de Heer KOERMAN de vriendelijkheid had ons toe te zenden, zijn, niettegenstaande zij een schaduwwijk plaatsje in onze tuinen kregen, weldra verdroogd. Het is te hopen, dat men in den Plantentuin te Buitenzorg gelukkiger is met het kweken uit zaad, door den Heer KOERMAN verstrekt.

B. T. PALM en S. C. J. JOCHEMS.

EEN MERKWAARDIG GEVAL.

Al meerdere malen was het mij opgevallen, dat aan een op ons schoolterrein staande *Barringtonia asiatica* een vrucht eenigszins vreemd aan — of liever om — een tak zat. De afstand was te groot om vanaf den grond het geval goed te kunnen beoordeelen, en omdat klimmen niet tot mijn beste kwaliteiten behoort, liet ik door iemand, meer bedreven in het klimmen dan ik, den tak afsnijden, terwijl ik beneden voor een veilige ontvangst zorgde.

In de mangrove-bosschen is het verschijnsel van viviparie, waarbij de kiemen der zaden zich reeds ontwikkelen voordat de vrucht is afgevallen, zeer algemeen; het komt voor bij de *Rhizophora*-soorten en nog bij eenige boomgeslachten, welke daar thuis hooren.